

מסורת הש"ס

^(א) רש"י מ"ז, (ב) [מהלים קו], (ג) [דף מז.], (ד) בס"א אינו, (ה) [דברים יז], (ו) שם ז', (ז) [שם יז], (ח) [בבבא בתרא גז.],

תורה אור השלם

1. פסילי אלהיהם תשרפון באש לא תחמד כסף וזהב עליהם וְלִקְחָתָּהּ הָאֵשׁ אֲשֶׁר אִתָּם יִרְשִׁימוּ תוֹעֲבֹתָי וְתִתֵּת כָּל עֵץ יִעָקֵן: דברים ז כה
2. אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הָאֵשׁ אֲשֶׁר אִתָּם יִרְשִׁימוּ אֶתֶם אֱלֹהֵיהֶם עַל הָהָרִים הָרְמִיּוֹם וְעַל הַגְּבָעוֹת וְתִתֵּת כָּל עֵץ יִעָקֵן: דברים יב כ

הגהות הב"ח

^(א) רש"י ד"ה ומה שעלין וכו' אין צון מה לאסון אבל תלוש שעליהם כתלוש כ"ל ומינות עבוד כוכבים מיהא הו' נמחק:
^(ב) בא"ד עובדיהם מיהא לשם עבודת כוכבים עבדי להו ולעבודת כוכבים מיכוניו ובתמורה מוקי לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהוה דומיא דמחנך:
^(ג) ד"ה מפני וכו' כשארם נטעו:
^(ד) ד"ה אר"ע וכו' לפניך אחר שאין לנו לדרוש וכו' וגבשות מיהא ממעטין כ"ל ומינה מינה נמחק:
^(ה) תוב' ד"ה אלהיהם וכו' עבודת כוכבים קרו להו ולעבודת כוכבים מיכוניו ובתמורה מוקי לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהו' דומיא דמחנך עכ"ל והקשה ר"ת כ"ל ומינה צפ"כ נמחק:
^(ו) בא"ד ותלוש שעליהם כתלוש של שאר עבודת כוכבים:
^(ז) בא"ד מה שפי' ר"ת דהא דאינו קרוי זכמי ממים היכא ששטת להר בגון שהוא רחוק:
^(ח) ד"ה אמר וכו' תלמוד אחד שגא לבית המדרש לפני חכמי:
^(ט) ד"ה תנא קמא וכו' בתמורה דאמרין כ"ל וואת כ' נמחק:
^(י) בא"ד שנטעו ולבסוף עבדו אסור כדאמרין לקמן לר' יוסי ברי' יהודה ו"ק מתמיר טפי כ"ל ומינות רבי יוסי הגלילי נמחק:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ומה שעליהם. שהרי וגבשות שהן קרקע עולם אין בהם כח לאסון אבל עבודת כוכבים מיהא הו'. כל זה נמחק ונ"ב זהו לפי' אחרים ועי' חוס' (עמ"ש רבינו גיורא ס' קמא פ"ק ה):

כל הצלמים פרק שלישי

עבודה זרה

במתני' הן מוסרין. ההרים עממן מותרין לחצוב אבנים מהן ולזריעה דמחוצר לא מתסר כדנפקא לן (לקמן) מאלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם כדדריש ר' יוסי הגלילי: **ומה שעליהן.** כגון

אם יצפוס זהב וכסף אסור שנאמר לא תחמוד כסף זהב עליהם

ולקחת לך ואע"ג דליניהו לאו עבודת

כוכבים מקרו ולא מתסרי גזירת

הכתוב היא [א] ^(א) (שהרים וגבעות שהן

קרקע עולם אין בהן כח לאסון

אבל ^(א) עבודת כוכבים מיהא הו') דתלוש שעליהם כתלוש של שאר עבודת

כוכבים שנאמר לא תחמוד עליהם

על כל שהן נעבדין משמע ועל כרחנו

אנו זריכין לפרש דלאו עבודת כוכבים

מיקרו דלמרינן בהשחט (חולין דף

מ.) הא דאמר להר והא דאמר לגדא

דהר שהשחט לשם הר לא מיקרי זכמי

מתים^א והא דמניא לקמן^א ועובדיהם

בסייף משום האי טעמא הוא דאע"ג

דלאו עבודת כוכבים ניניהו לענין

אימקורי עובדיהם מיהא לשם עבודת

כוכבים עבדי להו ולעבודת כוכבים

מיכוניו ^(א) חייב דהוא דומיא דמחוצר

^(ז) (בפרק בתרא דף מד.): ר' יוסי הגלילי

אומר. הרי המקרא מלמדנו שהמחוצר

אינו נאסר שגא' אבד תאבדון את כל

המקומות אשר עבדו שם הגוים וגו' ומה תאבדו את אלהיהם על ההרים

משמע זלמים ופסיליהם שעל ההרים קרויים אלהיהם ולא ההרים

קרויים אלהיהם. ומאחר שהוא כן ומפני מה אשירה אסורה ולא דרשינן נמי

תחת כל עץ רענן^א אלהיהם ולא עץ רענן אלהיהם והלא אין מחוצר

הוא ולמה אסרו הכתוב דכתיב^א ואשריהם תגדעון: **מפני שיש בהן**

תפיסת ידי אדם. ^(א) שאדם נטעו: **אר"ע אני אונין** [ואדון] **לפניך.**

אפרש ואדון לפניך ^(ז) שאין לנו לדרוש מיעוטא מתחת עץ רענן שלא

נאמר אלא למסור להם סימני מקום שרגילין אמוריים לעבוד שם

עבודת כוכבים כדי שיחפשו ישראל שם ויצערום ומיעוטא דהרים

וגבעות מיהא מינה ממעטין ממשמעותיה דקרא שלא זוה לאבד

את ההרים אבל כל עץ רענן זוה לנו לאבד במקום אחר ואשריהם

תשרפון באש^א והכא לא נקיט ליה אלא משום סימנא: **גב' ורבי**

יוסי הגלילי היינו תנא קמא. צין למר צין למר הרים וגבעות שרו:

תנא קמא סבר יצפוי הר אינו כהר ומיתסר. דכתיב לא תחמוד כסף

עליהם כל שעליהם: **ורבי יוסי סבר יצפוי הר.** צטל לגבי הר

וכיון דהר לאו עבודת כוכבים יצפוי נמי לא מיתסר ועליהם

דקרא אפסילי אלהיהם תלושין קאי: **רב שם אמר דכולי עולמא יצפוי**

הר אינו כהר. ואסור ור' יוסי לטפויי אתנא קמא קאתי למיתסר:

איןן

מתים היכא ששחט להר כיון שהוא רחוק מן ההר קצת דאפי' כי הוו רחוק קצת מן ההר מאי הוי הא קאמר צפירוש דלשם הר קא שחט וא"כ

מתכוין הוא לעבודת כוכבים לכן נראה לר"י כלשון ראשון של רש"י דודאי לאו עבודת כוכבים מיקרי כדמשמע בהשחט (חולין דף מ.) ותקורבתן

מותרת ולא דמי לפעור דכתיב ביה ויאכלו זכמי ממים דההוא תלוש היה והשתא נמי ניחא הא דאמרין לקמן דשרו לגבזה כיון שאין שם

עבודת כוכבים עליהם כלל והוי כאליו לא נעבדו: **אמר ר"ע אני אונין ואדון לִפְנֶיךָ.** לכאורה משמע הכא דר' יוסי הגלילי היה זקן

מ"ע וגם צפרק בתרא דגיטין (דף פב.) ברש' מוזכר ליה קודם ר"א צן עוריה ור"ע ומימה דאמרין צסוף איזיה מקומן (ובחס' דף מ.)

גבי ר"ע ור"ע והיה שם תלמיד אחד שגא ^(א) לפני חכמים תחילה ור' יוסי הגלילי שמו ואמרין נמי בעירובין (דף גג.) שאמרה לו ברוריא

דביתהו דר"מ שהיה מתלמידי בתראי של ר"ע גלילי (גלילי) שוטה וגראה דתלמיד חבר היה לו ר' יוסי הגלילי לר"ע ודך ממנו בשנים היה

ואע"ג שמוכירו צפרק בתרא דגיטין מקמי ר"ע לא קשיא דכמו כן מוזכר באגדת הפסח ר"ע קודם ר"ט שהיה רבו כדמשמע צפ"ט

דכתובות (דף פד.): [ועי' הטיב חוס' כתובות קה. ד"ה דחשיב ומוס' שוטה ד. ד"ה צן עואין]: **ב"ר** **מקום שאתה מוצא** הר גבוה בו'. צירושלמי

פריך מצית הבחירה ומסיק ע"פ נביא נבנה שם: **תנא קמא סבר ציפוי הר אינו כהר ומיתסר.** וא"ת מ"ש דציפוי הר אסור יותר מתקורבתו

דשרי כדפרישית לעיל וי"ל דמיירי הכא בציפוי הנעבד אגב ההר ולכן אסור לת"ק ור' יוסי הגלילי סבר דחשיבנא ליה למחוצר כהר עממו

ושרי ואם תאמר אמאי מייית ת"ק קרא דלא תחמוד לאסור יצפוי הא לא מייירי קרא אלא צנוי עבודת כוכבים וי"ל דהכי קא מיייתי דכי היכי

דנוי עבודת כוכבים אסירי מטעם תלוש ואע"ג דאיכא בהו חדא לטיבותא דאינו נעבד הכי נמי מתסרי יצפוי הר הנעבדים אע"ג דאיכא חדא

לטיבותא שהם נעבדים מחוצרים אי נמי וי"ל דקרא אסמכתא בעלמא וא"ת מאי האי דציפוי הר אסור ותקורבתו שריא ואילו נעבד דבעלי חיים

הוי איפכא כדמשמע ריש פרק כל האסורים בתמורה (דף כח: ^(א)) כדאמרין התם מתקיף לה רב חיננא טעמא דרבייה קרא לציפוי דבעלי

חיים ממנן הבקר להוציא הנעבד הא לא רבייה קרא יצפוי מותר לגבזה והכתיב ואבדתם משמע מדלא מיייתי קרא אלא לגבזה הא להדיטו מותר

ואע"ג דתקורבת בעלי חיים אסור כדמשמע צפ"ב דחולין (דף מ.) ואומר ר"י דציפוי דתמורה מיירי דאינו נעבד ואינו עשוי אלא לנוי בעלמא

א"נ איכא למימר דההוא דתמורה אחיא כר' יוסי הגלילי דשרי יצפוי הר ואפי' נעבד ונראה לר"י דלרמי צר חמא כוליה תנאי דמתניתין אית להו

איןן שנטעו ולבסוף עבדו אסור ^(י) ר' יוסי הגלילי כדאמרין לקמן (עמוד ג) ות"ק מחמיר טפי ואוסר אפי' יצפוי של הר ולר"ע נמי אסור דאי

שרי א"כ ר"ע היכי דריש דען רענן אחא לסמנא לימא דאתא למימר ולא עץ רענן אלהיהם כגון איןן שנטעו ולבסוף עבדו אלא ודאי אסור:

ןרבי יוסי הגלילי סבר ציפוי הר מותר. ואם תאמר הא אמרין בכולי תלמודא ^(א) תנא בתרא לטפויי אתי וי"ל דשאני הכא דקרא דאיייתי

אלהיהם ע"ל ההרים. פרש"י צפי' אחרים וזה לשונו הן

מוותרין ההרים עצמם מותרים לזריעה ולחצוב אבנים

מהם דמחוצר לא מיתסר כדדריש ליה ר' יוסי הגלילי מאלהיהם על

ההרים ולא ההרים אלהיהם ומה שעליהם כגון אם יצפוס כסוף זהב

אסורין שנאמר לא תחמוד כסף זהב

וגו' ואף על גב דליניהו לאו עבודת

כוכבים מיקרו ולא מתסרו גזירת

הכתוב היא שיהא תלוש שעליהם

כתלוש של שאר עבודת כוכבים דכתיב

לא תחמוד כסף זהב עליהם על כל

מה שהם עובדים משמע וע"כ זריכין

אנו לפרש דלא מקרו עבודת כוכבים

דלמרי' בהשחט (חולין מ.) ושם ד"ה הא)

הא דלמרא להר הא דלמרא לגדא דהר

שהשחט לשם ההר לא מיקרי זכמי

מתים והא דמניא לקמן ועובדיהם

בסייף משום האי טעמא הוא דאע"ג

דלאו עבודת כוכבים ניניהו לענין

אמקורי עובדיהם מיהא עבודת

כוכבים קרו להו ולעבודת כוכבים

מיכוניו ^(ז) דהוו דומיא דמחוצר צפ"ב

עכ"ל והקשה ר"ת לפירוש זה דכיון

דלא מקרי עבודת כוכבים ותקורבתן

מותרת א"כ אמאי יענשו עובדיהם

סייף הא אין זה עובד אלהים אחרים

מה.

אלהיהם ע"ל ההרים. פרש"י צפי' אחרים וזה לשונו הן

מוותרין ההרים עצמם מותרים לזריעה ולחצוב אבנים

מהם דמחוצר לא מיתסר כדדריש ליה ר' יוסי הגלילי מאלהיהם על

ההרים ולא ההרים אלהיהם ומה שעליהם כגון אם יצפוס כסוף זהב

אסורין שנאמר לא תחמוד כסף זהב

וגו' ואף על גב דליניהו לאו עבודת

כוכבים מיקרו ולא מתסרו גזירת

הכתוב היא שיהא תלוש שעליהם

כתלוש של שאר עבודת כוכבים דכתיב

לא תחמוד כסף זהב עליהם על כל

מה שהם עובדים משמע וע"כ זריכין

אנו לפרש דלא מקרו עבודת כוכבים

דלמרי' בהשחט (חולין מ.) ושם ד"ה הא)

הא דלמרא להר הא דלמרא לגדא דהר

שהשחט לשם ההר לא מיקרי זכמי

מתים והא דמניא לקמן ועובדיהם

בסייף משום האי טעמא הוא דאע"ג

דלאו עבודת כוכבים ניניהו לענין

אמקורי עובדיהם מיהא עבודת

כוכבים קרו להו ולעבודת כוכבים

מיכוניו ^(ז) דהוו דומיא דמחוצר צפ"ב

עכ"ל והקשה ר"ת לפירוש זה דכיון

דלא מקרי עבודת כוכבים ותקורבתן

מותרת א"כ אמאי יענשו עובדיהם

סייף הא אין זה עובד אלהים אחרים

לכן נראה לר"ת דודאי עבודת כוכבים מיקרו ותקורבתן אסורה

ולכן עובדיהם בסייף והא דדרשינן ולא ההרים אלהיהם קאי אלאב

תאבדון כלומר שאין זרייך לעקור ההרים והא דלמרינן בהשחט

דכיון דלמרא להר אינו קרוי זכמי מתים ואינו אסור היינו כשהשחט

רחוק מן ההר שאז אין מתכוין לשם עבודת כוכבים וקורב לעירוש

זה מלאמי צפי' אחרים דרש"י וי"ל ומה שעליהם כגון אם יצפוס זהב

וכסף אסור שנאמר לא תחמוד כסף זהב עליהם ולקחת לך ואע"ג

דליניהו לא מיתסרי גזירת הכתוב הוא שההרים וגבשות שרקע

עולם אין בהם כח לאוסרם אבל עבודת כוכבים הוו ותלוש ^(א) שלהם

כתלוש של שאר עבודת כוכבים ותדע לך דעבודת כוכבים מיקרו

דהא תניא לקמן ועובדיהם בסייף ואם לאו עבודת כוכבים ניניהו

עובדיהם אמאי נהרגין ובתמורה (דף כח: ^(א)) מוקי לה להאי לא תחמוד

אבעלי חיים דהוו דומיא דמחוצר עכ"ל ולפי זה קשה לר"י מדאמרין

לקמן צפירקין (דף מז: ^(א)) א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרבא או

חילוף ומה נעבד שאסור כתלוש להדיטו מותר במחוצר לגבזה שנאמר

אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם לא שגא להדיטו ולא שגא

לגבזה ואי ס"ד דעבודת כוכבים מיקרו היכי דייק דשרי לגבזה אי

משום דאין נאסר להדיטו הרי בעלי חיים דאיןן נאסרים להדיטו

ואפי"ה אסירי לגבזה ועוד קשה מה שפי' ר"ת ^(א) דהר אינו קרוי זכמי

מתים היכא ששחט להר כיון שהוא רחוק קצת מן ההר מאי הוי הא קאמר צפירוש דלשם הר קא שחט וא"כ

מתכוין הוא לעבודת כוכבים לכן נראה לר"י כלשון ראשון של רש"י דודאי לאו עבודת כוכבים מיקרי כדמשמע בהשחט (חולין דף מ.) ותקורבתן

מותרת ולא דמי לפעור דכתיב ביה ויאכלו זכמי ממים דההוא תלוש היה והשתא נמי ניחא הא דאמרין לקמן דשרו לגבזה כיון שאין שם

עבודת כוכבים עליהם כלל והוי כאליו לא נעבדו: **אמר ר"ע אני אונין ואדון לִפְנֶיךָ.** לכאורה משמע הכא דר' יוסי הגלילי היה זקן

מ"ע וגם צפרק בתרא דגיטין (דף פב.) ברש' מוזכר ליה קודם ר"א צן עוריה ור"ע ומימה דאמרין צסוף איזיה מקומן (ובחס' דף מ.)

גבי ר"ע ור"ע והיה שם תלמיד אחד שגא ^(א) לפני חכמים תחילה ור' יוסי הגלילי שמו ואמרין נמי בעירובין (דף גג.) שאמרה לו ברוריא

דביתהו דר"מ שהיה מתלמידי בתראי של ר"ע גלילי (גלילי) שוטה וגראה דתלמיד חבר היה לו ר' יוסי הגלילי לר"ע ודך ממנו בשנים היה

ואע"ג שמוכירו צפרק בתרא דגיטין מקמי ר"ע לא קשיא דכמו כן מוזכר באגדת הפסח ר"ע קודם ר"ט שהיה רבו כדמשמע צפ"ט

דכתובות (דף פד.): [ועי' הטיב חוס' כתובות קה. ד"ה דחשיב ומוס' שוטה ד. ד"ה צן עואין]: **ב"ר** **מקום שאתה מוצא** הר גבוה בו'. צירושלמי

פריך מצית הבחירה ומסיק ע"פ נביא נבנה שם: **תנא קמא סבר ציפוי הר אינו כהר ומיתסר.** וא"ת מ"ש דציפוי הר אסור יותר מתקורבתו

דשרי כדפרישית לעיל וי"ל דמיירי הכא בציפוי הנעבד אגב ההר ולכן אסור לת"ק ור' יוסי הגלילי סבר דחשיבנא ליה למחוצר כהר עממו

ושרי ואם תאמר אמאי מייית ת"ק קרא דלא תחמוד לאסור יצפוי הא לא מייירי קרא אלא צנוי עבודת כוכבים וי"ל דהכי קא מיייתי דכי היכי

דנוי עבודת כוכבים אסירי מטעם תלוש ואע"ג דאיכא בהו חדא לטיבותא דאינו נעבד הכי נמי מתסרי יצפוי הר הנעבדים אע"ג דאיכא חדא

לטיבותא שהם נעבדים מחוצרים אי נמי וי"ל דקרא אסמכתא בעלמא וא"ת מאי האי דציפוי הר אסור ותקורבתו שריא ואילו נעבד דבעלי חיים

הוי איפכא כדמשמע ריש פרק כל האסורים בתמורה (דף כח: ^(א)) כדאמרין התם מתקיף לה רב חיננא טעמא דרבייה קרא לציפוי דבעלי

חיים ממנן הבקר להוציא הנעבד הא לא רבייה קרא יצפוי מותר לגבזה והכתיב ואבדתם משמע מדלא מיייתי קרא אלא לגבזה הא להדיטו מותר

ואע"ג דתקורבת בעלי חיים אסור כדמשמע צפ"ב דחולין (דף מ.) ואומר ר"י דציפוי דתמורה מיירי דאינו נעבד ואינו עשוי אלא לנוי בעלמא

א"נ איכא למימר דההוא דתמורה אחיא כר' יוסי הגלילי דשרי יצפוי הר ואפי' נעבד ונראה לר"י דלרמי צר חמא כוליה תנאי דמתניתין אית להו

איןן שנטעו ולבסוף עבדו אסור ^(י) ר' יוסי הגלילי כדאמרין לקמן (עמוד ג) ות"ק מחמיר טפי ואוסר אפי' יצפוי של הר ולר"ע נמי אסור דאי

שרי א"כ ר"ע היכי דריש דען רענן אחא לסמנא לימא דאתא למימר ולא עץ רענן אלהיהם כגון איןן שנטעו ולב

מה:

עין משפט
נר מצוה

במא א מיי פ"ח מה' עבודת כוכבים ה' ג סמג לנאון קמה טור ש"ע י"ד סומן קמה ספק ח':
ג ב מיי שם טוש"ע שם ספק ו':
נא ג ד טוש"ע י"ד ס' קמו ספק טו:

רבינו חננאל

רב ששת אילן שנטעו ולבסוף עברו איכא ביעייהו תנא קמא אמר אילן שנטעו ולבסוף עברו מותר ר' יוסי הגלילי אומר אסור. ודייק מדקתני ר' יוסי הגלילי אומר מפני מה האשרה אסורה מפני שיש בה תפיסת יד בני אדם. וכל שיש בה תפיסת יד בני אדם לאתווי אילן שנטעו ולבסוף עברו. ואף ר' יוסי בר' יהודה סבר אילן שנטעו ולבסוף עברו אסור. דתני' ר' יוסי בר' יהודה אומר מתוך שנאמר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם שומע אני תחת כל עץ רענן אלהיהם ולא עץ רענן אלהיהם ת"ל ואשריהם תשרפון באש א"כ תחת כל עץ רענן למא לי ההוא לכדריבי עקיבא דאמר אני אחיה אובין לפניך כ"מ שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן דע שיש שם עבודת כוכבים. ורבנן דפליגי על ר' יוסי האי ואשריהם תשרפון באש מאי עבדי ליה. מבעי ליה לאילן שננטע מתחלה ופריקו מותר הוי אומר אילן שננטע ולבסוף עברו. ומקשינן והא ר' יוסי האי קרא קתני ונטיב ליה תלמודא ואשריהם תשרפון באש ואת מפקת ליה מואשריהם תגדעון. ופריקין אילו לא נאמר ואשריהם תשרפון באש היתוי אומר ואשריהן תגדעון כו'. ורבנן האי ואשריהם תגדעון מאי דדישי ביה מיבעי להו לכדתניא גידוע לעבודת כוכבים קודם לכבוש ארץ ישראל וכבוש הארץ קודם לביעור עבודת כוכבים דתני רב יוסף ונתצתם את מזבחותם תתן והנח ורדוף ואחר כך חזור שרוף. סוגיא דשמעתא העוקר עבודת כוכבים צריך לשרש אחריה ולאבד שמה מן המקום ההוא לגמרי

והכא בא"לן שננטעו ולבסוף עברו קא מיפ"גי. רש"י תפס שיטתו בכולה שמעתין דקרי נטעו ולבסוף עבדו היכא שנטעו גרעין אצל בנטעו אילן לכ"ע אסור והכא קמיפלגי בנטעו גרעין דת"ק סבר דכיון שנטעו גרעין שלא לשם אשרה אין זו תפיסת ידי

והכא באילן שננטעו ולבסוף עברו קמיפלגי ת"ק סבר "אילן שננטעו ולבסוף עברו מותר ורבי יוסי הגלילי סבר אילן שננטעו ולבסוף עברו אסור
ממאי מדקתני סיפא מפני מה אשריה אסורה מפני שיש בה תפיסת ידי אדם וכל שיש בו תפיסת ידי אדם אסור וכל שיש בו תפיסת אדם לאתווי מאי לאו לאתווי אילן שננטעו ולבסוף עברו ^(א)וואף רבי יוסי בר' יהודה סבר אילן שננטעו ולבסוף עברו אסור דתניא רבי יוסי בר' יהודה אומר מתוך שנאמר ואלהיהם על ההרים ^(ב)ולא ההרים אלהיהם אלהיהם על הגבעות ולא גבעות אלהיהם שומע אני תחת כל עץ רענן אלהיהם ולא ^(ג)רענן אלהיהם ת"ל ויאשריהם תשרפון באש אלא תחת כל עץ רענן ל"ל ההוא לכדר"ע הוא דאתא דאר"ע אני אובין ואדון לפניך כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן דע שיש שם עבודת כוכבים ורבנן האי ואשריהם תשרפון באש מאי עבדי ליה מיבעי ליה ילאילן שננטעו מתחילה לכך ור' יוסי בר' יהודה נמי מיבעי ליה להכי ה"ג אלא אילן שננטעו ולבסוף עברו מנא ליה נפקא ליה ^(ד)מואשריהם תגדעון ^(ה)איזהו עץ שגידועו אסור ועיקרו מותר הוי אומר אילן שננטעו ולבסוף עברו והא ואשריהם תשרפון באש קא נסיב לה תלמודא אילו לא נאמר קאמר אילו לא נאמר תשרפון באש הייתי אומר ^(ו) ואשריהם תגדעון באילן שננטעו מתחילה לכך השתא דכתיב ואשריהם תשרפון באש אייתר ליה ואשריהם תגדעון לאילן שננטעו ולבסוף עברו ורבנן האי ואשריהם תגדעון מאי עבדי ליה לכדר' יהושע בן לוי דא"ר יהושע בן לוי גידועי עבודת כוכבים קודמין לכיבוש ארץ ישראל כיבוש ארץ ישראל קודם לביעור עבודת כוכבים דתני רב יוסף ונתצתם את מזבחותם והנח ושברתם את מצבותם והנח והנח ס"ד שריפה בעי אמר רב הונא ^(א) רדוף ואח"כ שרוף ור' יוסי בר' יהודה האי סברא מנא ליה נפקא ליה ימאבד תאבדון אבד ואח"כ תאבדון ורבנן הא מיבעי ליה לעוקר עבודת כוכבים ישצריך לשרש אחריה ורבי יוסי בר' יהודה לשרש אחריה מנא ליה נפקא ליה ימואבדתם את שמם מן המקום ההוא ורבנן ^(ב)ההוא ילכנות לה שם דתניא ר"א אומר מנין לעוקר עבודת כוכבים שצריך לשרש אחריה ת"ל ואבדתם את שמם אמר

אילן שננטעו. שלא לשם אשרה ולבסוף עבדו דשמעיה לת"ק דאמר הרים וגבעות שרו ה"ה כל כיוצא בהן שמחוזרין ולא היתה תחילתו לעבודת כוכבים ואיזו היא אשריה אסורה שנטעו מתחילה לכך דתפיסת יד אדם אינו כלום אא"כ היא לשם עבודת כוכבים אצל נטעו

גרעין שלא לשם אשריה אין זו תפיסת ידי אדם הואיל וההיא שעתא לאו דעתיה לעבודת כוכבים היה וממעטי ליה מתחת כל עץ רענן^(א) ולא עץ עצמו ואחא ר' יוסי הגלילי למימר אילן שננטעו גרעין אפי' שלא לשם אשריה ולבסוף עבדו אסור דלא דמי להר שהרי יש בה תפיסת ידי אדם בנטיעה הילכך תוספתו אסור אצל עיקרו קודם שהשתחוה לו מודה דשרי כלקמן ^(דף מה.):
ממאי. שמעינן דר' יוסי אסר אילן שננטעו ולבסוף עבדו ^(ה): הא דמיהדר ותני **כל שיש בו תפיסת יד וכו' לאתווי מאי**: ^(ו) תלמוד לומר **ואשריהם תשרפון**. ולקמן ^(דף מה.) מפרש ממאי דנטעו ולבסוף עבדו קאי:
ר' יוסי בר' יהודה סבר אילן שננטעו ולבסוף עבדו אסור. מדקאמר דלא דרשינן ולא עץ רענן אלהיהם דאי קסבר אילן שננטעו ולבסוף עבדו שרי לדרוש תחת כל עץ רענן ולמישריהו ודכי איצטרי ליה למיתני מתוך שנאמר ולא עץ רענן אלהיהם שומע אני כל האשרות מותרות ת"ל ואשריהם תשרפון וגו': **לכדר"ע**. דכיון דלא מצינן למדרשיה דהא כתיב ואשריהם תשרפון מוקמינן ליה לסמינא אצל קמאי למיעוטא דרשינן:
גידועו. וטעם שהחליף אחרי כן דקאמר תגדעון מכלל דעיקרו עוזב בקרקע ויהנה ממנה:
והא ואשריהם תשרפון באש ^(א) **נסיב**. רבי יוסי בר' יהודה תלמודא למלתיה ולמיסר אילן שננטעו ולבסוף עבדו:
כלשון אילו לא נאמר. קא נסיב לה למלתיה למיסר אילן שננטעו ולבסוף עבדו:
וה"ק אילו לא נאמר ואשריהם תשרפון באש. לאילן שננטעו מתחילה הייתי אומר ואשריהם תגדעון למיסריה הוא דאתי אצל אילן שננטעו ולבסוף עבדו שרי תלמוד לומר ואשריהם תשרפון באש לאילן שננטעו מתחלה לכך ואיתמר ליה ואשריהם תגדעון לאילן שננטעו ולבסוף עבדו:
וכן. דאמרי כל האילן מותר:
האי ואשריהם תגדעון. שעיקרו ^(א) מונח בצרך כמאי אוקמי ליה אי באילן שננטעו מתחלה לכך כולה אסור:
מיצטרי ליה לכדר' יהושע וכו'. גידוע זה לא להמיר עיקרו אלא שיגדעו מיד בכניסתם ולאחר כיבוש יחפשו אחריהם לשרשם ולבזעם:
גידועי עבודת כוכבים קודמין לכיבוש א"י. בכניסתן נטעו לגדעם מיד ולאחר כיבוש ישרשו אחריהם:
והנה. מדלא כתב ישרוך:
שריפה צעי. דהא אחי לידי תקלה ועוד כתיב אחרינא פסילי אלהיהם תשרפון^(א):

הנה. עד שמרדוף ומכלה את העוזדי כוכבים ואח"כ שרוף:
האי סברא מגליה. מדרב יוסף לא נפקא דהוא גופיה אתגדעון ואתשרפון קא סמיך דאי מונתנאם הוה אמינא הנח דוקא דגזירת הכתוב היא שאין צריך לבצר מדלא כתב זהו שריפה אצל ^(א) באשרה כיון דחוינן זה שני ציטולין אמרינן נמי התם דונתנאם קודם לכיבוש כתיב ולאחר כיבוש צעי שריפה:
ואח"כ סאנדון. אלמא יש שהות הפסק צינתיים:

אמר

כל הצלמים פרק שלישי עבודה זרה

מסורת הש"ם

(א) [לקמן מו. מה.], **(ב)** סנהדרין מז. ז. **(ג)** [לקמן מה.], **(ד)** [ממורה סח.], **(ה)** [נדרים יב.], **(ו)** [ז"ל אחר ד"ה ר' יוסי.], **(ז)** [נדרים א.],

»

תורה אור השלם

1. אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים אשר אתם ירשים אתם את אלהיהם על התרים תרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן.
דברים יב ב
2. ונתצתם את מזבחתם ושברתם את מצבתם ואשריהם תשרפון באש ופסילי אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא:
דברים יב ג
3. כי אם בה תעשו להם מזבחותיהם ותחצו ומצבתם תשברו ואשריהם תגדעון ופסיליהם תשרפון באש:
דברים ז ה

»

הגהות הב"ח

(א) גבי ולא עץ רענן: **(ב)** שם הייתי אומר ואשריהם: **(ג)** שם אמר רב הונא הנח ורדוף ואח"כ שרוף: **(ד)** רש"י ד"ה ממאי שמעינן וכו' ולבסוף עבדו מדקא מיהדר ותני וכל שיש כ"ל ודל"א ואמר דיבור זה צ"ל ד"ה ואף ר' יוסי בר' יהודה סבר אילן שננטע וכו' ואח"כ ד"ה ת"ל ואח"כ ד"ה לכדר"ע: **(ה)** ד"ה והא ואשריהם תשרפון באש קא נסיב תלמודא למלתיה דרבי יוסי בר' יהודה למיסר אילן וכו' עבדו הס"ד מונח: **(ו)** ד"ה האי סברא וכו' אצל כיון דחוינן בה באשרה שני ציטולין: **(ז)** תוב' ד"ה ור' יוסי וכו' והאך תירדה הא לעיניה: **(ח)** ד"ה הנח וכו' לא נפקא דהוא גופיה אתגדעון וכו' קודם לכיבוש כתיב:

»

מוסף רש"י

ולא ההרים אלהיהם. ועובד את ההרים אילן נאשרים ההרים בכך (וחז"ן ^(א)).

בית

מסורת הש"ס

צִיט גליל, (ה' לשון גוצה גלי: **צִיט כּריא**, לשון חפירה ושפלות: **ועובדיהן צסייף**, דבני נח נלטוו על עבודת כוכבים צסנהדרין (דף נו.) ואמרינן המס כל מיטה האמורה לבני נח אינה אלא סייף: **ולוקמה צורעים שזרען מפחלה לכך: ורצנן**, לאסורין ואפילו לרצנן: **שגדלדלו**, נעקרו מאליהן והשתחוו עכו"ס להס: **צהמה טוכית**, שאינה מחובר ואינה נאסרת צהשתחווה דמדאקר רחמנא נעבד לגזוה דכתיב מן הבקרי(ולא כל הבקר להזליא הנעבד צפרק שור שנגח (צ"ק דף מ:) מכלל דלהדיוט שרי דאי להדיוט אסור למע לי קרא לגזוה הא ממשקה ישראל כתיב(מן המומר לישראל: **מצהמה צעלה מוס**, דאינה נאסרת נמי אס השתחוו לה: **ומהר**, דכי פרכת מה לצמהה שכן צעלת חיים הלכך חשיבא ולא מיתסרא הר יוכיח מה להר שכן מחובר צמהה טוכיח וחזר הדין כו' הגז השוה שצנן שאין (ט) תפיסת יד אדם וזהו טעם עצמו להמיר שאין יכולין לתלות טעם היתרן בטעם אחר דאי אמרת היתרן משום מחובר הרי צמהה ואי משום חיים הרי צנן ע"כ טעם היתרן משום דלין בהן תפיסת יד אדם שצדצר זה הושוו שניהן אף אי אציא כל השווין להן צדצר זה שיהו מותרין והשתא ליכא למיפדך שכן לא נשתמו מצרייתן דהא צמהה נשמית צמוס: **ומאילן יבש**, דנשתנה מצרייתו ואפי' הכי לא מיתסר לרצנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה הגז השוה שצנן שצנן שצנן תפיסת יד אדם לשם עבודת כוכבים דתפיסה דנטייעה דמעיקרא לא הויא תפיסה לרצנן דלאו אילן (ו) הוא ההוא שעמא שנטעו גרעין ור' יוסי בר' יהודה דחשיב ליה תפיסה ואסר ליה משכחת לה צאילן שעלה מאליו דאפילו לר' יוסי לא מיתסר כל זמן שלא עשה מעשה בגופו: **להכי כסיב סקן שסאָלטו**, צעבודת כוכבים לאתויי הנך דאע"ג דאתא מדינא להגז השוה להיתרא כדאמרן לא מיימיניהו להיתרא ונמשמעוהא דקרא נפקא דמשמע כל דרשות שאמה דרש צעבודת כוכבים לא מדרסס אלא לשקן ולאסור ואין לך להמיר צו אלא מה שהמיר לך הכמוצ צפירוש: **בני רבי חייא**, יהודה ומזקיה שמנס': **הוי מעשה**, (ו) דלכתי איכא תפיסת יד אדם. אַלמא בני ר' חייא תפיסת יד צעו: **לעולם אימא לך בני ר' חייא**, הוא דלמרי דלא צעין תפיסת יד צדצר תלוש (ח) ולא צצעלי חיים צין

פסוקים המזכירים את ציט גליל

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולוקמה בורעים שזרעין מתחלה לכך ורצנן: (ב) שם בני ר' חייא דאקרי והשתחווה: (ג) שם ובי הא דלמיר: (ד) רש"י ד"ה ציט גליל גלי לשון גובה הסיד: (ה) ד"ה ומיר דכי וכו' שאין בהן תפיסת יד אדם וזהו טעמו להיתרא וכו' ואי משום בעלת חיים: (ו) אילן ומאילן לכו' אדם אילן היה ההוא שעמא כשנטעו גרעין וכו' תפיסה ואסר לא משכחת לה אלא צאילן שעלה מאליו דאפי' לרבי יוסי בר' יהודה לא מיתסר: (ז) ד"ה הוי מעשה דבבבא אלא: (ח) ד"ה לעולם וכו' צדצר תלוש דלאר צצעלי חיים: (ט) ד"ה ולמאן וכו' דאילו לא בני תפיסת ידי אדם זה לשם: (י) ד"ה אסורה אפילו, כיצ עזר זה מותר: (יא) ד"ה לבניה וכו' וקמיבעיא ליה לחוקיה אי צימא דוקא לבניה: (ל) תוס' ד"ה אמר וכו' דא"ל אי אובדין ואידון לפניך וכו' מביעי ליה קרא וכו' אליבא דרבי יוסי הגלילי: (מ) ד"ה צמהה וכו' צמהה של עצמו אינה נאסרת:

בית כריא, ציט הכפא לשון כרו שחזה (תוספות לה'השתחווות לה'

בית כריא, ציט הכפא לשון כרו שחזה (תוספות לה'השתחווות לה' ולא השתחוו לה, ובא עכו"ם והשתחוו לה אסורה. אפי"ס שאינה שלו (לקמן ג.)

בית כריא, ציט הכפא לשון כרו שחזה (תוספות לה'השתחווות לה'

רבינו חננאל

שנאמר שקץ חשקצנו ותעבד תתעבבו כי חרם הוא. הא כיצד אם היו קורין אותה בית גליא קורין אותה בית כריא. עין כל. עין קוץ: **תני** תנא קמיה דרב ששת העכו"ם העובדין את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ועובדיהן בסייף. עובדי הירקות והזרעין הן אסורין ועובדיהן בסייף: **מני ר' יוסי בר' יהודה** היא. מדקתני ורעים (א)הרי ורעים דומיא דהר מה הר שלא נעשה מתחלה לכך אף ורעים שלא נעש מתחלה לכך הן אסורין: **אתמר** אבני הר שגדלדלו ולא נתקרו לנגמרי אלא הן תלויות כמו אבר מודולדל תעבדו אותן האבנים. ר' חייא ור' יוחנן חד אמר מותרין הן כהר. מה דא אין בו תפיסת ידי אדם. כלומר אין בו מעשה בן אדם

צִיט גליל, (ה' לשון גוצה גלי: **צִיט כּריא**, לשון חפירה ושפלות: **ועובדיהן צסייף**, דבני נח נלטוו על עבודת כוכבים צסנהדרין

(דף נו.) ואמרינן המס כל מיטה האמורה לבני נח אינה אלא סייף: **ולוקמה צורעים שזרען מפחלה לכך: ורצנן**, לאסורין ואפילו לרצנן: **שגדלדלו**, נעקרו מאליהן והשתחוו עכו"ס להס: **צהמה טוכית**, שאינה מחובר ואינה נאסרת צהשתחווה דמדאקר רחמנא נעבד לגזוה דכתיב מן הבקרי(ולא כל הבקר להזליא הנעבד צפרק שור שנגח

(צ"ק דף מ:) מכלל דלהדיוט שרי דאי להדיוט אסור למע לי קרא לגזוה הא ממשקה ישראל כתיב(מן המומר לישראל: **מצהמה צעלה מוס**, דאינה נאסרת נמי אס השתחוו לה: **ומהר**, דכי פרכת מה לצמהה שכן צעלת חיים הלכך חשיבא ולא מיתסרא הר יוכיח מה להר שכן מחובר צמהה טוכיח וחזר הדין כו' הגז השוה שצנן שאין (ט) תפיסת יד אדם וזהו טעם עצמו להמיר שאין יכולין לתלות טעם היתרן בטעם אחר דאי אמרת היתרן משום מחובר הרי צמהה ואי משום חיים הרי צנן ע"כ טעם היתרן משום דלין בהן תפיסת יד אדם שצדצר זה הושוו שניהן אף אי אציא כל השווין להן צדצר זה שיהו מותרין והשתא ליכא למיפדך שכן לא נשתמו מצרייתן דהא צמהה נשמית צמוס: **ומאילן יבש**, דנשתנה מצרייתו ואפי' הכי לא מיתסר לרצנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה הגז השוה שצנן שצנן שצנן תפיסת יד אדם לשם עבודת כוכבים דתפיסה דנטייעה דמעיקרא לא הויא תפיסה לרצנן דלאו אילן (ו) הוא ההוא שעמא שנטעו גרעין ור' יוסי בר' יהודה דחשיב ליה תפיסה ואסר ליה משכחת לה צאילן שעלה מאליו דאפילו לר' יוסי לא מיתסר כל זמן שלא עשה מעשה בגופו: **להכי כסיב סקן שסאָלטו**, צעבודת כוכבים לאתויי הנך דאע"ג דאתא מדינא להגז השוה להיתרא כדאמרן לא מיימיניהו להיתרא ונמשמעוהא דקרא נפקא דמשמע כל דרשות שאמה דרש צעבודת כוכבים לא מדרסס אלא לשקן ולאסור ואין לך להמיר צו אלא מה שהמיר לך הכמוצ צפירוש: **בני רבי חייא**, יהודה ומזקיה שמנס': **הוי מעשה**, (ו) דלכתי איכא תפיסת יד אדם. אַלמא בני ר' חייא תפיסת יד צעו: **לעולם אימא לך בני ר' חייא**, הוא דלמרי דלא צעין תפיסת יד צדצר תלוש (ח) ולא צצעלי חיים צין

צִיט גליל, (ה' לשון גוצה גלי: **צִיט כּריא**, לשון חפירה ושפלות: **ועובדיהן צסייף**, דבני נח נלטוו על עבודת כוכבים צסנהדרין (דף נו.) ואמרינן המס כל מיטה האמורה לבני נח אינה אלא סייף: **ולוקמה צורעים שזרען מפחלה לכך: ורצנן**, לאסורין ואפילו לרצנן: **שגדלדלו**, נעקרו מאליהן והשתחוו עכו"ס להס: **צהמה טוכית**, שאינה מחובר ואינה נאסרת צהשתחווה דמדאקר רחמנא נעבד לגזוה דכתיב מן הבקרי(ולא כל הבקר להזליא הנעבד צפרק שור שנגח (צ"ק דף מ:) מכלל דלהדיוט שרי דאי להדיוט אסור למע לי קרא לגזוה הא ממשקה ישראל כתיב(מן המומר לישראל: **מצהמה צעלה מוס**, דאינה נאסרת נמי אס השתחוו לה: **ומהר**, דכי פרכת מה לצמהה שכן צעלת חיים הלכך חשיבא ולא מיתסרא הר יוכיח מה להר שכן מחובר צמהה טוכיח וחזר הדין כו' הגז השוה שצנן שאין (ט) תפיסת יד אדם וזהו טעם עצמו להמיר שאין יכולין לתלות טעם היתרן בטעם אחר דאי אמרת היתרן משום מחובר הרי צמהה ואי משום חיים הרי צנן ע"כ טעם היתרן משום דלין בהן תפיסת יד אדם שצדצר זה הושוו שניהן אף אי אציא כל השווין להן צדצר זה שיהו מותרין והשתא ליכא למיפדך שכן לא נשתמו מצרייתן דהא צמהה נשמית צמוס: **ומאילן יבש**, דנשתנה מצרייתו ואפי' הכי לא מיתסר לרצנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה הגז השוה שצנן שצנן שצנן תפיסת יד אדם לשם עבודת כוכבים דתפיסה דנטייעה דמעיקרא לא הויא תפיסה לרצנן דלאו אילן (ו) הוא ההוא שעמא שנטעו גרעין ור' יוסי בר' יהודה דחשיב ליה תפיסה ואסר ליה משכחת לה צאילן שעלה מאליו דאפילו לר' יוסי לא מיתסר כל זמן שלא עשה מעשה בגופו: **להכי כסיב סקן שסאָלטו**, צעבודת כוכבים לאתויי הנך דאע"ג דאתא מדינא להגז השוה להיתרא כדאמרן לא מיימיניהו להיתרא ונמשמעוהא דקרא נפקא דמשמע כל דרשות שאמה דרש צעבודת כוכבים לא מדרסס אלא לשקן ולאסור ואין לך להמיר צו אלא מה שהמיר לך הכמוצ צפירוש: **בני רבי חייא**, יהודה ומזקיה שמנס': **הוי מעשה**, (ו) דלכתי איכא תפיסת יד אדם. אַלמא בני ר' חייא תפיסת יד צעו: **לעולם אימא לך בני ר' חייא**, הוא דלמרי דלא צעין תפיסת יד צדצר תלוש (ח) ולא צצעלי חיים צין

צִיט גליל, (ה' לשון גוצה גלי: **צִיט כּריא**, לשון חפירה ושפלות: **ועובדיהן צסייף**, דבני נח נלטוו על עבודת כוכבים צסנהדרין (דף נו.) ואמרינן המס כל מיטה האמורה לבני נח אינה אלא סייף: **ולוקמה צורעים שזרען מפחלה לכך: ורצנן**, לאסורין ואפילו לרצנן: **שגדלדלו**, נעקרו מאליהן והשתחוו עכו"ס להס: **צהמה טוכית**, שאינה מחובר ואינה נאסרת צהשתחווה דמדאקר רחמנא נעבד לגזוה דכתיב מן הבקרי(ולא כל הבקר להזליא הנעבד צפרק שור שנגח (צ"ק דף מ:) מכלל דלהדיוט שרי דאי להדיוט אסור למע לי קרא לגזוה הא ממשקה ישראל כתיב(מן המומר לישראל: **מצהמה צעלה מוס**, דאינה נאסרת נמי אס השתחוו לה: **ומהר**, דכי פרכת מה לצמהה שכן צעלת חיים הלכך חשיבא ולא מיתסרא הר יוכיח מה להר שכן מחובר צמהה טוכיח וחזר הדין כו' הגז השוה שצנן שאין (ט) תפיסת יד אדם וזהו טעם עצמו להמיר שאין יכולין לתלות טעם היתרן בטעם אחר דאי אמרת היתרן משום מחובר הרי צמהה ואי משום חיים הרי צנן ע"כ טעם היתרן משום דלין בהן תפיסת יד אדם שצדצר זה הושוו שניהן אף אי אציא כל השווין להן צדצר זה שיהו מותרין והשתא ליכא למיפדך שכן לא נשתמו מצרייתן דהא צמהה נשמית צמוס: **ומאילן יבש**, דנשתנה מצרייתו ואפי' הכי לא מיתסר לרצנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה הגז השוה שצנן שצנן שצנן תפיסת יד אדם לשם עבודת כוכבים דתפיסה דנטייעה דמעיקרא לא הויא תפיסה לרצנן דלאו אילן (ו) הוא ההוא שעמא שנטעו גרעין ור' יוסי בר' יהודה דחשיב ליה תפיסה ואסר ליה משכחת לה צאילן שעלה מאליו דאפילו לר' יוסי לא מיתסר כל זמן שלא עשה מעשה בגופו: **להכי כסיב סקן שסאָלטו**, צעבודת כוכבים לאתויי הנך דאע"ג דאתא מדינא להגז השוה להיתרא כדאמרן לא מיימיניהו להיתרא ונמשמעוהא דקרא נפקא דמשמע כל דרשות שאמה דרש צעבודת כוכבים לא מדרסס אלא לשקן ולאסור ואין לך להמיר צו אלא מה שהמיר לך הכמוצ צפירוש: **בני רבי חייא**, יהודה ומזקיה שמנס': **הוי מעשה**, (ו) דלכתי איכא תפיסת יד אדם. אַלמא בני ר' חייא תפיסת יד צעו: **לעולם אימא לך בני ר' חייא**, הוא דלמרי דלא צעין תפיסת יד צדצר תלוש (ח) ולא צצעלי חיים צין

צִיט גליל, (ה' לשון גוצה גלי: **צִיט כּריא**, לשון חפירה ושפלות: **ועובדיהן צסייף**, דבני נח נלטוו על עבודת כוכבים צסנהדרין (דף נו.) ואמרינן המס כל מיטה האמורה לבני נח אינה אלא סייף: **ולוקמה צורעים שזרען מפחלה לכך: ורצנן**, לאסורין ואפילו לרצנן: **שגדלדלו**, נעקרו מאליהן והשתחוו עכו"ס להס: **צהמה טוכית**, שאינה מחובר ואינה נאסרת צהשתחווה דמדאקר רחמנא נעבד לגזוה דכתיב מן הבקרי(ולא כל הבקר להזליא הנעבד צפרק שור שנגח (צ"ק דף מ:) מכלל דלהדיוט שרי דאי להדיוט אסור למע לי קרא לגזוה הא ממשקה ישראל כתיב(מן המומר לישראל: **מצהמה צעלה מוס**, דאינה נאסרת נמי אס השתחוו לה: **ומהר**, דכי פרכת מה לצמהה שכן צעלת חיים הלכך חשיבא ולא מיתסרא הר יוכיח מה להר שכן מחובר צמהה טוכיח וחזר הדין כו' הגז השוה שצנן שאין (ט) תפיסת יד אדם וזהו טעם עצמו להמיר שאין יכולין לתלות טעם היתרן בטעם אחר דאי אמרת היתרן משום מחובר הרי צמהה ואי משום חיים הרי צנן ע"כ טעם היתרן משום דלין בהן תפיסת יד אדם שצדצר זה הושוו שניהן אף אי אציא כל השווין להן צדצר זה שיהו מותרין והשתא ליכא למיפדך שכן לא נשתמו מצרייתן דהא צמהה נשמית צמוס: **ומאילן יבש**, דנשתנה מצרייתו ואפי' הכי לא מיתסר לרצנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה הגז השוה שצנן שצנן שצנן תפיסת יד אדם לשם עבודת כוכבים דתפיסה דנטייעה דמעיקרא לא הויא תפיסה לרצנן דלאו אילן (ו) הוא ההוא שעמא שנטעו גרעין ור' יוסי בר' יהודה דחשיב ליה תפיסה ואסר ליה משכחת לה צאילן שעלה מאליו דאפילו לר' יוסי לא מיתסר כל זמן שלא עשה מעשה בגופו: **להכי כסיב סקן שסאָלטו**, צעבודת כוכבים לאתויי הנך דאע"ג דאתא מדינא להגז השוה להיתרא כדאמרן לא מיימיניהו להיתרא ונמשמעוהא דקרא נפקא דמשמע כל דרשות שאמה דרש צעבודת כוכבים לא מדרסס אלא לשקן ולאסור ואין לך להמיר צו אלא מה שהמיר לך הכמוצ צפירוש: **בני רבי חייא**, יהודה ומזקיה שמנס': **הוי מעשה**, (ו) דלכתי איכא תפיסת יד אדם. אַלמא בני ר' חייא תפיסת יד צעו: **לעולם אימא לך בני ר' חייא**, הוא דלמרי דלא צעין תפיסת יד צדצר תלוש (ח) ולא צצעלי חיים צין

כל הצלמים פרק שלישי עבודה זרה

מו.

אמר לו ר"ע והלא כבר נאמר **אבד תאבדון**, תימה הא אינטרין לר"ע למדרש אבד ואחר כך תאבדון כו' יוסי בר' יהודה דקס צשיטת דר' יוסי הגלילי דלכאזרה משמע דר"ע ס"ל צמתני' כו' יוסי הגלילי דא"ל איני (א) אדון לפניך ומתוך פ"ה דמתני' נמי משתמע הכי וי"ל דודאי ר"ע דמתני אליבא דר' יוסי הגלילי קאמר וליה לא ס"ל אכן ק"ל קצת דלעיל קאמר דלר' יוסי בר' יהודה מיצעי קרא גס כן לכדר"ע אַלמא כוומיה דריש להו לקרא וי"ל דה"ק ליה לכדריצי עקיבא אליבא ר' יוסי הגלילי: **בבהמה טוביח**, פירוש דאפילו צמהה (ב) עלמה אינה נאסרת להדיוט אס לא עשה צה מעשה והא דלמרינן לקמן צפ' ר' ישמעאל (דף נז.) המשתחוו לצמהת חצירו לא אסרה ה"ה לשל עצמו והא דקאמר חצירו לגלויי דאף צשל חצירו אסרה צעשיית מעשה אי נמי קמ"ל דאף לגזוה לא אסרה כיון שאינה שלו: **בבהמה תמה ומאי"ן יבש**, כאן פריש"י מה שכתבתי לעיל דהוי נטעו ולצסוף עבדו היכא דנטעו גרעין וזה לשונו ומאילן יבש דנשתנה מצרייתו ואפי"ה לא מתסר לרצנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה הגז השוה שצנן שאין צהס תפיסת יד אדם לשם עבודת כוכבים דתפיסה דנטייעה דמעיקרא לא הויא תפיסה לרצנן דלאו אילן הוה היכא שעמא דנטעו גרעין ור' יוסי ברבי יהודה דחשיב ליה תפיסה ואסר ליה משכחת לה אלא צאילן שעלה מאליו דאפילו לר' יוסי בר' יהודה לא מתסר כל זמן שלא עשה מעשה בגופו עכ"ל ואי"ת צעלה מאליו נמי מ"מ אילן שלפני זה שינא זה מגרעינו הוה צו תפיסת ידי אדם וי"ל דהצ"ע צאילן שעלה מאליו משעת ימי צראשית כגון יער ומיהו פירושו אי אפשר דכפריש"י לעיל: **יש**

להשתחווות לה מהו קא סלקא דעתך להשתחווות לה והשתחווה לה וקא מיבעיא ליה האי זקיפתה אי הוי מעשה אי לא הוי מעשה אבל לא זקף לא מיתסרא ש"מ בני ר' חייא דשרו לא לעולם אימא לך בני רבי חייא דאסרי (ט) דהשתחווה לה אע"ג דלא זקפה אסורה והכא במאי עסקינן כגון שזקף ביצה להשתחווות לה ולא צריכא כגון שזקף ביצה להשתחווות לה ולא השתחווה לה ובא עובד כוכבים והשתחווה לה (ו) כי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל (י) ישראל ישוקף לבניה להשתחווות לה ובא עובד כוכבים והשתחווה לה אסורה וקא מיבעיא ליה לבניה הוא דמינכרא זקיפתה אבל ביצה לא או דלמא דלמא שגא תיקו: בעי רמי בר חמא המשתחווה להר אבניו מהו למזבח יש

צִיט גליל, (ה' לשון גוצה גלי: **צִיט כּריא**, לשון חפירה ושפלות: **ועובדיהן צסייף**, דבני נח נלטוו על עבודת כוכבים צסנהדרין (דף נו.) ואמרינן המס כל מיטה האמורה לבני נח אינה אלא סייף: **ולוקמה צורעים שזרען מפחלה לכך: ורצנן**, לאסורין ואפילו לרצנן: **שגדלדלו**, נעקרו מאליהן והשתחוו עכו"ס להס: **צהמה טוכית**, שאינה מחובר ואינה נאסרת צהשתחווה דמדאקר רחמנא נעבד לגזוה דכתיב מן הבקרי(ולא כל הבקר להזליא הנעבד צפרק שור שנגח (צ"ק דף מ:) מכלל דלהדיוט שרי דאי להדיוט אסור למע לי קרא לגזוה הא ממשקה ישראל כתיב(מן המומר לישראל: **מצהמה צעלה מוס**, דאינה נאסרת נמי אס השתחוו לה: **ומהר**, דכי פרכת מה לצמהה שכן צעלת חיים הלכך חשיבא ולא מיתסרא הר יוכיח מה להר שכן מחובר צמהה טוכיח וחזר הדין כו' הגז השוה שצנן שאין (ט) תפיסת יד אדם וזהו טעם עצמו להמיר שאין יכולין לתלות טעם היתרן בטעם אחר דאי אמרת היתרן משום מחובר הרי צמהה ואי משום חיים הרי צנן ע"כ טעם היתרן משום דלין בהן תפיסת יד אדם שצדצר זה הושוו שניהן אף אי אציא כל השווין להן צדצר זה שיהו מותרין והשתא ליכא למיפדך שכן לא נשתמו מצרייתן דהא צמהה נשמית צמוס: **ומאילן יבש**, דנשתנה מצרייתו ואפי' הכי לא מיתסר לרצנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה הגז השוה שצנן שצנן שצנן תפיסת יד אדם לשם עבודת כוכבים דתפיסה דנטייעה דמעיקרא לא הויא תפיסה לרצנן דלאו אילן (ו) הוא ההוא שעמא שנטעו גרעין ור' יוסי בר' יהודה דחשיב ליה תפיסה ואסר ליה משכחת לה צאילן שעלה מאליו דאפילו לר' יוסי לא מיתסר כל זמן שלא עשה מעשה בגופו: **להכי כסיב סקן שסאָלטו**, צעבודת כוכבים לאתויי הנך דאע"ג דאתא מדינא להגז השוה להיתרא כדאמרן לא מיימיניהו להיתרא ונמשמעוהא דקרא נפקא דמשמע כל דרשות שאמה דרש צעבודת כוכבים לא מדרסס אלא לשקן ולאסור ואין לך להמיר צו אלא מה שהמיר לך הכמוצ צפירוש: **בני רבי חייא**, יהודה ומזקיה שמנס': **הוי מעשה**, (ו) דלכתי איכא תפיסת יד אדם. אַלמא בני ר' חייא תפיסת יד צעו: **לעולם אימא לך בני ר' חייא**, הוא דלמרי דלא צעין תפיסת יד צדצר תלוש (ח) ולא צצעלי חיים צין

צִיט גליל, (ה' לשון גוצה גלי: **צִיט כּריא**, לשון חפירה ושפלות: **ועובדיהן צסייף**, דבני נח נלטוו על עבודת כוכבים צסנהדרין (דף נו.) ואמרינן המס כל מיטה האמורה לבני נח אינה אלא סייף: **ולוקמה צורעים שזרען מפחלה לכך: ורצנן**, לאסורין ואפילו לרצנן: **שגדלדלו**, נעקרו מאליהן והשתחוו עכו"ס להס: **צהמה טוכית**, שאינה מחובר ואינה נאסרת צהשתחווה דמדאקר רחמנא נעבד לגזוה דכתיב מן הבקרי(ולא כל הבקר להזליא הנעבד צפרק שור שנגח (צ"ק דף מ:) מכלל דלהדיוט שרי דאי להדיוט אסור למע לי קרא לגזוה הא ממשקה ישראל כתיב(מן המומר לישראל: **מצהמה צעלה מוס**, דאינה נאסרת נמי אס השתחוו לה: **ומהר**, דכי פרכת מה לצמהה שכן צעלת חיים הלכך חשיבא ולא מיתסרא הר יוכיח מה להר שכן מחובר צמהה טוכיח וחזר הדין כו' הגז השוה שצנן שאין (ט) תפיסת יד אדם וזהו טעם עצמו להמיר שאין יכולין לתלות טעם היתרן בטעם אחר דאי אמרת היתרן משום מחובר הרי צמהה ואי משום חיים הרי צנן ע"כ טעם היתרן משום דלין בהן תפיסת יד אדם שצדצר זה הושוו שניהן אף אי אציא כל השווין להן צדצר זה שיהו מותרין והשתא ליכא למיפדך שכן לא נשתמו מצרייתן דהא צמהה נשמית צמוס: **ומאילן יבש**, דנשתנה מצרייתו ואפי' הכי לא מיתסר לרצנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה הגז השוה שצנן שצנן שצנן תפיסת יד אדם לשם עבודת כוכבים דתפיסה דנטייעה דמעיקרא לא הויא תפיסה לרצנן דלאו אילן (ו) הוא ההוא שעמא שנטעו גרעין ור' יוסי בר' יהודה דחשיב ליה תפיסה ואסר ליה משכחת לה צאילן שעלה מאליו דאפילו לר' יוסי לא מיתסר כל זמן שלא עשה מעשה בגופו: **להכי כסיב סקן שסאָלטו**, צעבודת כוכבים לאתויי הנך דאע"ג דאתא מדינא להגז השוה להיתרא כדאמרן לא מיימיניהו להיתרא ונמשמעוהא דקרא נפקא דמשמע כל דרשות שאמה דרש צעבודת כוכבים לא מדרסס אלא לשקן ולאסור ואין לך להמיר צו אלא מה שהמיר לך הכמוצ צפירוש: **בני רבי חייא**, יהודה ומזקיה שמנס': **הוי מעשה**, (ו) דלכתי איכא תפיסת יד אדם. אַלמא בני ר' חייא תפיסת יד צעו: **לעולם אימא לך בני ר' חייא**, הוא דלמרי דלא צעין תפיסת יד צדצר תלוש (ח) ולא צצעלי חיים צין

צִיט גליל, (ה' לשון גוצה גלי: **צִיט כּריא**, לשון חפירה ושפלות: **ועובדיהן צסייף**, דבני נח נלטוו על עבודת כוכבים צסנהדרין

(דף נו.) ואמרינן המס כל מיטה האמורה לבני נח אינה אלא סייף: **ולוקמה צורעים שזרען מפחלה לכך: ורצנן**, לאסורין ואפילו לרצנן: **שגדלדלו**, נעקרו מאליהן והשתחוו עכו"ס להס: **צהמה טוכית**, שאינה מחובר ואינה נאסרת צהשתחווה דמדאקר רחמנא נעבד לגזוה דכתיב מן הבקרי(ולא כל הבקר להזליא הנעבד צפרק שור שנגח (צ"ק דף מ:) מכלל דלהדיוט שרי דאי להדיוט אסור למע לי קרא לגזוה הא ממשקה ישראל כתיב(מן המומר לישראל: **מצהמה צעלה מוס**, דאינה נאסרת נמי אס השתחוו לה: **ומהר**, דכי פרכת מה לצמהה שכן צעלת חיים הלכך חשיבא ולא מיתסרא הר יוכיח מה להר שכן מחובר צמהה טוכיח וחזר הדין כו' הגז השוה שצנן שאין (ט) תפיסת יד אדם וזהו טעם עצמו להמיר שאין יכולין לתלות טעם היתרן בטעם אחר דאי אמרת היתרן משום מחובר הרי צמהה ואי משום חיים הרי צנן ע"כ טעם היתרן משום דלין בהן תפיסת יד אדם שצדצר זה הושוו שניהן אף אי אציא כל השווין להן צדצר זה שיהו מותרין והשתא ליכא למיפדך שכן לא נשתמו מצרייתן דהא צמהה נשמית צמוס: **ומאילן יבש**, דנשתנה מצרייתו ואפי' הכי לא מיתסר לרצנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה הגז השוה שצנן שצנן שצנן תפיסת יד אדם לשם עבודת כוכבים דתפיסה דנטייעה דמעיקרא לא הויא תפיסה לרצנן דלאו אילן (ו) הוא ההוא שעמא שנטעו גרעין ור' יוסי בר' יהודה דחשיב ליה תפיסה ואסר ליה משכחת לה צאילן שעלה מאליו דאפילו לר' יוסי לא מיתסר כל זמן שלא עשה מעשה בגופו: **להכי כסיב סקן שסאָלטו**, צעבודת כוכבים לאתויי הנך דאע"ג דאתא מדינא להגז השוה להיתרא כדאמרן לא מיימיניהו להיתרא ונמשמעוהא דקרא נפקא דמשמע כל דרשות שאמה דרש צעבודת כוכבים לא מדרסס אלא לשקן ולאסור ואין לך להמיר צו אלא מה שהמיר לך הכמוצ צפירוש: **בני רבי חייא**, יהודה ומזקיה שמנס': **הוי מעשה**, (ו) דלכתי איכא תפיסת יד אדם. אַלמא בני ר' חייא תפיסת יד צעו: **לעולם אימא לך בני ר' חייא**, הוא דלמרי דלא צעין תפיסת יד צדצר תלוש (ח) ולא צצעלי חיים צין

פסוקים המזכירים את ציט גליל

תורה אור השלם

1. אבד תאבדון את כל הנקבות אשר עבדו שם הגוים אשר אתם ירשים אתם את אֱלֹהֵיהֶם על החרים תרמיס ועל הנקעות ותחת כל עץ רעון. דברים יב ב
2. וּתְצַטְּתֶם אֶת מִזְבְּחֵהֶם וְשֹׁפְרֵתָם אֶת מִצְבְּתָם וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפֶנּוּ בְּאֵשׁ וּפְסִילֵיהֶם אֱלֹהֵיהֶם תַּגְדֵּדוּן וְאִבְדֵתֶם אֶת שְׁמֵם מִן הַקֹּדֶם הַזֶּה: דברים יב ג
3. וְלֹא תִבְיֵא תוֹעֵבָה אֶל בִּיתְךָ וְהִיתָ חָרֵם כְּמוֹהוּ שֶׁקָּץ תִּשְׂרָצְצֶנּוּ וְתֵעָבַד תִּתְעַבְּבוּ בִּי יָדָם הַזֶּה: דברים יז כו

פסוקים המזכירים את ציט גליל

רבינו חננאל (המשך)

ומותר. אף אבנים הללו כך. ומקשינן מה להר שכן מחובר כולו תאמר באבני ההר שגדלדלו שאינ מחוברות בהמה טוביח שאינה מחוברת בקרקע ומותרת לחלוין: ודחינן מה לבהמה אינה נאסרת אם נעברה בהנאה שכן בעלת חיים. תאמר באבנים שגדלדלו שאינן בנות חיים. הר יוכיח מה להר כו'. [מה להצרן] השוה שבהן שכן לא נשתנו מברייתן. תיתי מבהמה בעלת מום ומהר אי נמי מאילן יבש ומבהמה תמימה שהרי נשתנו. הבהמה נעשית בעלת מום והאילן יבש. ואצ"פ שנשתנו ועברס לא נאסרו. כך אבני הר שגדלדלו לא נאסרו. ומאן דאסר סבר אצ"ג דמריא שרו לא תשתוייה דכתיב ותעב תתעבבו כי חרם הוא. (ג) ורייקין חזקיה בר' חייא זקף ביצה להשתחווות לה והשתחווה לה וקא איבעיא ליה האי זקיפתא אי הוה תפיסת ידי אדם אי לא ש"מ בני ר' חייא הוא דאסרי ומיבעיא ליה כגון שזקף ביצה להשתחווות לה ולא השתחווה לה ובא עובד כוכבים והשתחווה לה וקא מיבעיא ליה לבניה הוא דמינכרא זקיפתה אבל ביצה לא או דלמא דלמא שגא תיקו: בעי רמי בר חמא המשתחווה להר אבניו מהו למזבח יש

(א) גלאה דל"ל מדקתני ורעים ורעים אַלמא ורעים דומיא דהר וכו'. (ב) גלאה דל"ל ורייקין דסורה וחזקיה צני ר' חייא הוא דשרו מדעבי חזקיה זקף צילה וכו' ש"מ צני חייא הוא דשרו וסדר דמי דלעולם

אִימא לך דבני ר' חייא הוא דאסרי ומיבעי ליה וכו'.

אִימא לך דבני ר' חייא הוא דאסרי ומיבעי